



## Nyhetsbrev om nationalparken

▼▲▼ Nyhetsbrevet för Färnebofjärdens nationalpark utges av förvaltaren, Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Publikationen utkommer två gånger per år – vår och höst. Syftet är att sprida information om aktuella händelser, som på olika sätt berör nationalparken.

Nyhetsbrevet sänds ut som gruppförsändelse till dem som bor nära parken. Om du inte får nyhetsbrevet – lämna din adress till platskontoret i Östa, så ser vi till att du får brevet hemskickat från och med nästa nummer.

Nyhetsbrevet finns dessutom på förvaltningskontoret i Östa.

## Nationalparksförvaltningen

Länsstyrelsen i Västmanlands län  
721 86 Västerås  
Tel. 021-19 50 00

Kontaktperson:  
Jan-Inge Tobiasson  
Tel. 021-19 51 20  
jan-inge.tobiasson@u.lst.se

**Platskontor:**  
Färnebofjärdens nationalpark  
Östaholm, 740 45 Tärnsjö

Kontaktperson:  
Anna Jansson  
Tel/fax 0292-432 10  
Mobil 070-521 79 23  
anna.jansson@u.lst.se

Hemsida:  
www.farnebofjarden.se

Vill du besöka oss på kontoret är det bra om du ringer först, så att vi finns på plats.



**LÄNSSTYRELSEN**  
Västmanlands län

Svanenmärkt trycksak  
på Cyclus 100% returpapper



# Färnebofjärden

NUMMER 1-2005 APRIL



MONTAGE: U.D. URBAN DESIGN AB

Så här är det tänkt att övervakningen i naturum vid Gysinge Bruk ska se ut. Många besökare kommer säkert att känna igen äldre modellers undervisningsmaterial från biologielektioner, som pressade växter, insekter och fjärlissamlingar.

## Snart invigs naturum

*Nu är det full fart i den gamla stallbyggnaden från 1814 vid Gysinge Bruk. Om allt går enligt planerna ska naturum slå upp portarna där om ett par månader.*

**D**en 13 juni blir det högtidlig invigning av kungen och därefter följer en hel vecka med fest. Men innan dess är det mycket spännande som ska komma på plats i den gamla stallbyggnaden vid Gysinge Bruk där centrum för naturums verksamhet ska vara inrymd.

– Renoveringsarbetet går bra, det är full fart, berättar Rie Stagegaard. Hon är projektledare för naturum och anställd vid Länsstyrelsen i Gävleborg.

I april ska renoveringen av huset vara färdig. När byggdammet städats undan återstår jobbet

med inredning, bibliotek och utställningar. I husets nedervåning byggs en inspirerande utställning om de stora natur- och kulturvärden som finns i Färnebofjärdens nationalpark.

Med hjälp av olika kunskapsstationer förklaras varför landskapet ser ut som det gör. Vattnen, forsar och fjärdar, ängar och olika skogstyper är några av de teman som tas upp.

### För den som vill veta mer

En naturfilm som visar nationalparken under alla årstider ska också produceras.

– Det kan vara intressant för dem som besöker parken på sommaren att se hur det ser ut under andra årstider, säger Rie Stagegaard.

På övervakningen ska det finnas möjlighet till fördjupning för den som vill veta mer om nationalparken.

**Läs mer på sidan 2**

### Koll på fisken

▼▲▼ I sommar ska man ta reda på vilka fiskar som finns i Färnebofjärden.

**Sidan 4**

### Förbud förklaras

▼▲▼ Varför är det förbjudet att bedriva kommersiell verksamhet i nationalparken?

**Sidan 3**

### Äldre havsörn

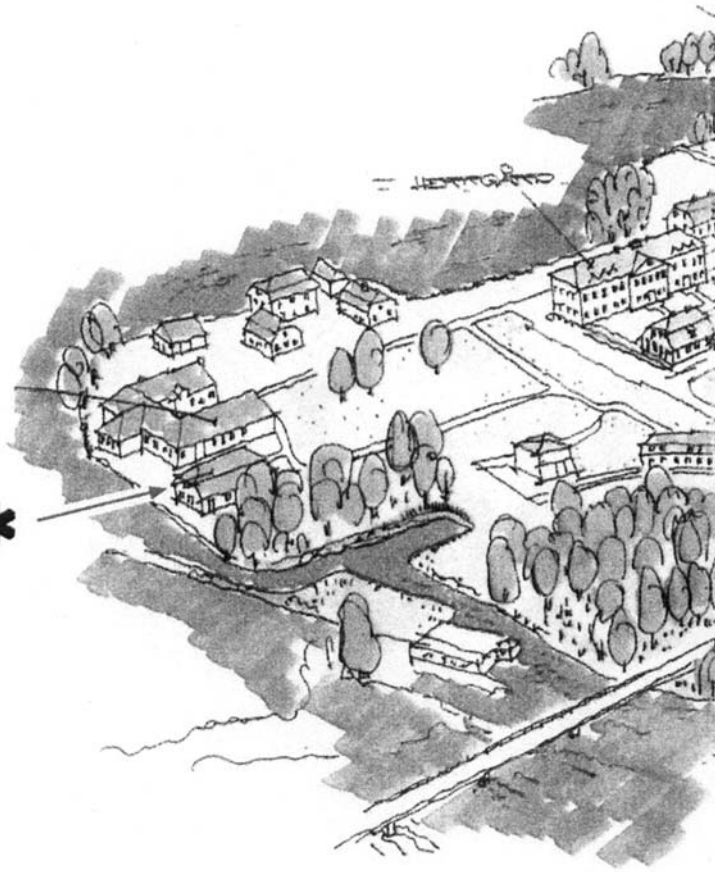
▼▲▼ Många havsörnar har besökt åteln den här vintern. Bland annat en 19-årig hanne.

**Sidan 3**



I den gamla stallbyggnaden från 1814 vid Gysinge Bruk ska centrum för naturums verksamhet vara inrymd. Byggnaden ska vara färdigrenoverad i april och i juni blir det högtidlig invigning av kungen.

Fämebofjärdens  
naturum 



## Naturum – ett inregistrerat varumärke

- I början av 1970-talet lanserade Naturvårdsverket naturum. Förebild var Visitors' Centres i Storbritannien och Nordamerika.
- I naturum får besökaren information om områdets geologi, flora, fauna och kulturhistoria. Naturum ska vara en port ut i det fria som ger besökaren impulser att intressera sig för och vistas i naturen.
- Namnet naturum är ett inregistrerat varumärke som ägs av Naturvårdsverket.

# Besökaren ska inspireras

(fortsättning från första sidan)

På övervakningen i naturum kommer säkert många att känna igen äldre modellers undervisningsmaterial från biologilektioner, som pressade växter, insekter och fjärlissamlingar. Och med hjälp av en film kan besökarna fördjupa sig och få veta mer om exempelvis forsmiljön.

Biblioteket, med böcker och facktidningar, kommer också att vara inrymt på övervakningen.

– Tanken är att det ska finnas något för alla i naturum. Den breda allmänheten ska bli inspirerad att ge sig ut och uppleva nationalparken. Men även de som redan kan mycket om naturen ska kunna hitta spännande nyheter.

### Mycket arbete återstår

Mycket arbete återstår dock innan det är dags för invigning. Förutom renovering och arbete med inredning och utställning ska en värd för naturum anställas. Det är också en hel del jobb med att marknadsföra naturums alla möjligheter.

Naturum kommer inte bara att vara en utställningslokal. Det blir också arbetsplats

för naturumsvärden och för anställda vid nationalparksförvaltningen.

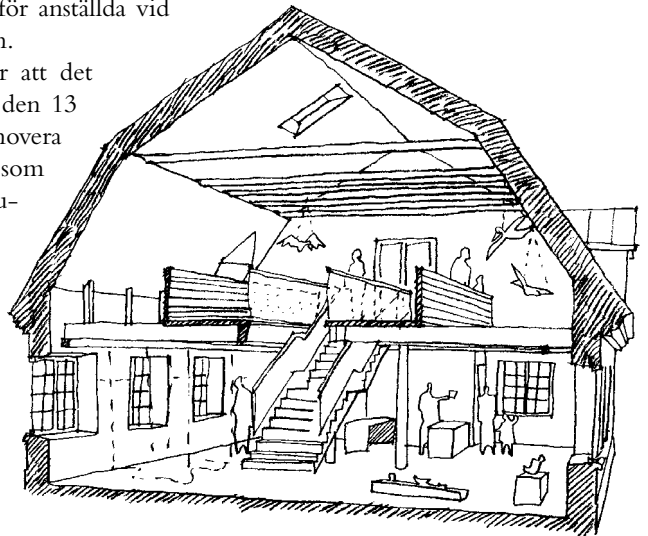
Rie Stagegaard betonar att det bara är huset som invigs den 13 juni. Arbetet med att renovera den gamla kvarnruinen, som ligger på ön utanför naturum, fortsätter.

En bro ska byggas så att besökarna dels kan komma ut mitt i forsen och få uppleva kraften och vattenbruset, dels ta sig torrskodda över till kvarnruinen. Både bron och naturum blir rullstolsanpassade.

I planerna ingår även olika aktivitetsstationer och en grillplats. Allt detta ska vara färdigt att tas i bruk under 2006.

### En riktig folkfest

Rie Stagegaard räknar med att invigningsveckan vid Gysinge Bruk blir en riktig folkfest med många besökare.



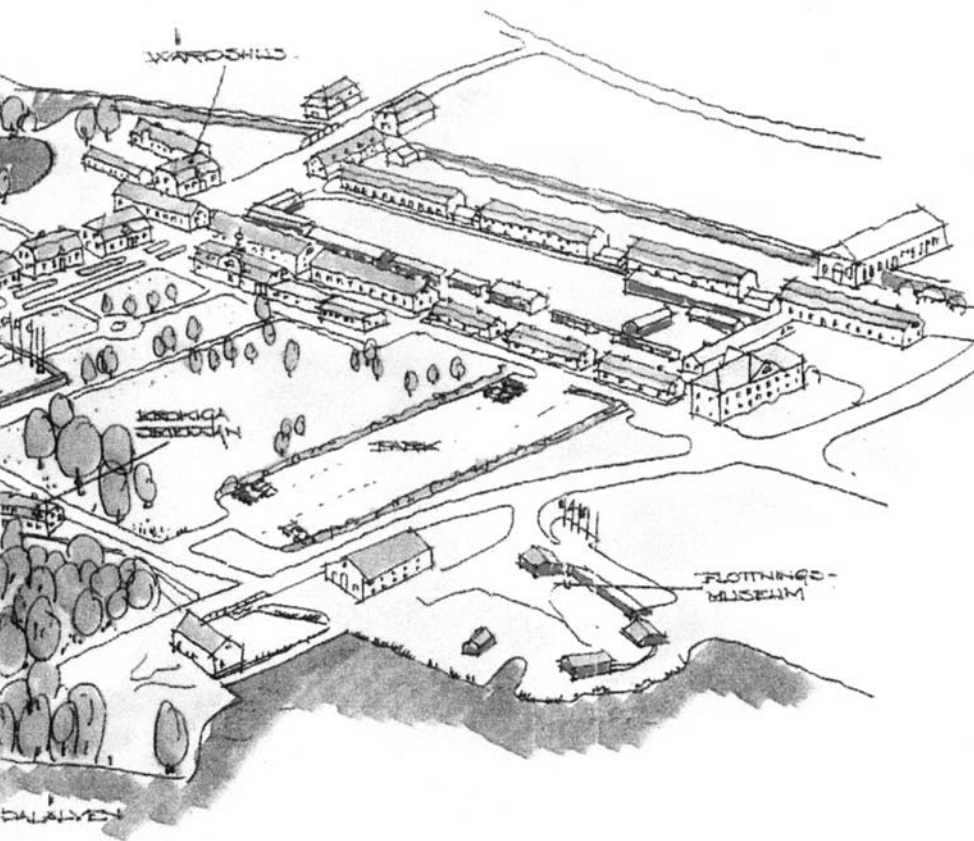
SKISS: U. D. URBAN DESIGN AB

Skiss över naturum, där det bland annat ska finnas utställningslokaler, bibliotek och kontor.

Kungen kommer den 13 juni för att inviga naturum, och under veckan blir det program för alla åldrar på temat vatten, skog och järn.

– Alla är välkomna att vara med, säger Rie Stagegaard.

Marita Gustavsson



KARTSKISS: BJÖRN ED

## Det går att söka dispens för vissa verksamheter

*Anna Jansson, naturvårdare i nationalparken, svarar på frågor som parkförvaltningens personal ofta får.*

**❑ Varför finns det ett förbud mot kommersiell verksamhet i nationalparken?**

För att naturvårdsförvaltaren, som är Länsstyrelsen i Västmanlands län, ska kunna styra vilka verksamheter som bedrivs i nationalparken. Ett krav är att de inte ska störa naturen eller medföra slitage i känsliga områden.

Dispens söks hos den länsstyrelse i det län där man vill bedriva verksamheten. I dispensen står sedan att man är skyldig att veta vilket som är syftet med nationalparken och vilka föreskrifter som gäller samt informera sina gäster om detta.

Man ska inte heller använda nationalparkens vedförråd eller annan service utan någon överenskommelse om det.

Som naturvårdsförvaltare ser vi gärna att det finns olika verksamheter, som ger allmänheten en möjlighet att uppleva nationalparken på olika vis.

**❑ Betar några djur i nationalparken i år?**

Ja, vid Stadarna i Tyttbo kommer får att beta på älvängen. Runt älvängen finns ett elstaket, för att inte fåren ska smita eller rovdjur kunna ta sig in. Den som går genom hagen måste därför vara noga med att stänga efter sig.

**❑ Varför låter man inte hela nationalparken vara för fri utveckling?**

För att vissa naturtyper är beroende av påverkan och att vi vill visa att området under en lång tid har varit betydelsefullt för människor i trakten. Man använde alla älvängar för att ta foder till djuren. Ibland fick djuren beta efter skördarna men oftast betade de i skogen.

**Fler frågor och svar hittar du på hemsidan: [www.farnebofjarden.se](http://www.farnebofjarden.se)**



## Bra säsong för havsörnar

▼▲▼ Under säsongen 2004-2005 har hittills – när detta skrivs i mars – 51 olika individer av havsörnar ringavlästs vid åteln. Cirka två tredjedelar av de besökande havsörnarna är ringmärkta, varför man kan beräkna att ytterligare 25 individer gästade åteln. Avläsningar har gjorts vid 21 tillfällen.

Mängden avlästa, ringmärkta havsörnar är högre än något tidigare år och kommer att stiga ytterligare när den starka vintern drar sig tillbaka. Då kommer ungor att passera åteln på sin väg norrut.

**I februari gjordes** en avläsning av en 19-årig havsörnshanne. Det är den äldsta örn som noterats vid åteln. Två 15-åriga hannar har också visat sig, en svensk och en från finska Lappland.



FOTO: BRUTUS ÖSTLING

*Den här säsongen har fler ringmärkta havsörnar än tidigare setts vid åteln.*

Den finska lappen avlästes i januari både förra året och i år. Den kan vara bosatt i Sverige, men det mest troliga är att den har sitt vinterviste här och då passar på att besöka åteln. Om det är så vore det intressant att veta om den flyger söderut landvägen längs Sverige eller om den flyger längs Finland och sedan tvärs över Östersjön.

Förutom från finska Lappland har havsörnar från Åland och Åbo varit på besök.

**Sex olika individer** av kungsörn har setts, dock ingen ringmärkt. Andra arter som frekventerat åteln är duvhök, korp, kråka, skata, nötskrika, gråspett och större hackspett.

Utläggningen av mat började i slutet av november och beräknas pågå en bit in i april. Då kommer tre ton besiktigt kött att ha lagts ut. Griskött har dominerat men även kött från nötdjur och lamm har funnits med.

*Inez Mauritzon,  
Annelore Simon  
och Inga-Britt Persson*

## Ny besökskarta

▼▲▼ Nu är en ny besökskarta över Färnebofjärdens nationalpark på gång och beräknas vara färdig lagom till invigningen av naturum. Den nya kartan innehåller information om både naturum och nationalparken.

## Firande 24 maj

▼▲▼ Tisdagen den 24 maj firas Nationalparkens dag i Färnebofjärden. Vi hoppas att dagen blir lika lyckad som förra året. Programmet är ännu inte klart, men det kommer att läggas ut på hemsidan. Så håll utkik på [www.farnebofjarden.se](http://www.farnebofjarden.se).

## Örnar och sippor

▼▲▼ Första lördagen i april arrangerades en guidad bussutflykt till nationalparken.

Nationalparksguiden Anna Jansson delade då med sig av sina kunskaper om Västmanlands enda nationalpark, som är belägen vid Dalälven i Heby kommun.

De majestätiska havsörnar, som visade upp sig vid det 20 meter höga utsiktstornet i Skekarsbo, var en upplevelse för deltagarna. Liksom årets första blåsippor, som växte i en solig skogsdunge.

Under dagen besöktes även forsarna intill Sevedskvarn samt den gamla bruksmiljön i Gysinge. Bland annat visades den byggnad i Gysinge där nationalparkens naturum håller på att byggas. (Läs mer om naturum på sidan 2 i det här nyhetsbrevet.)

Utflykten arrangerades av Länsstyrelsen i Västmanland och Förbundet Agenda 21.



FOTO: KIELL GUSTAVSSON

*Deltaägarna i bussutflykten till Färnebofjärdens nationalpark fick se flera havsörnar.*

## Gruppförändelse till hushåll

AVSÄNDARE:  
Länsstyrelsen  
i Västmanlands län  
721 86 Västerås

# Med fisken i fokus

*I sommar ska man ta reda på vilka fiskar som finns i Färnebofjärden. Inventeringen är en viktig del i sökandet efter asp.*

Fisken i Färnebofjärden inventerades första gången 1965. En ny inventering med nya standardiserade metoder gjordes 1999. Det blev ingen uppföljning av den tidigare inventeringen utan snarare en nystart för bevakningen av fiskfaunan i Färnebofjärden, eftersom de nyare metoder som använts inte kan jämföras med de gamla.

Inventeringen 1999 visade att fiskfaunan mår relativt bra i jämförelse med liknande vattendrag. Gösens tillväxt var god och siken finns fortfarande kvar men kan vara på återgång, liksom siklöjan.

Under sommaren 2005 är det dags för en ny inventering, som direkt ska kunna jämföras med inventeringen 1999. Med drygt 80 nät kommer vi att få veta om det har skett några förändringar i balansen mellan predatorer (rovfiskar) och växtätande fiskar eller i tillväxten av olika arter.

## Kan lätt tas för en id

Inventeringen är också en viktig del i sökandet efter asp, som har funnits i Nedre Dalälven men inte inrapporterats på flera decennier.

Mellan åren 1999 och 2001 har en fiskeguide med kastsjö fångat asp vid två tillfällen vid Marma/Mehedeby nedströms Färnebofjärden.

Aspen kan lätt tas för en id. Det är därför möjligt att asp har fångats av flera fiskare som inte har sett skillnad på dessa arter. Detta ökar möjligheterna att arten finns i Färnebofjärden och vi hoppas kunna hitta den genom denna inventering. Om asp hittas ska åtgärder vidtas för att skydda och främja arten.

## Ska kunna samexistera

Fiskevärden i Färnebofjärden är inte längre enbart inriktad på att ersätta uppfiskade fiskar, utan att med andra insatser reglera fisket så att fiskare och fiskar kan samexistera på ett ekologiskt hållbart sätt.

Utplanteringarna av gös har sedan en tid tillbaka avbrutits, och istället försöker man göra



FOTO: JONAS PALM

*Fiskevärden i Färnebofjärden baseras framför allt på inventeringar. Målet är att fiskare och fiskar ska kunna samexistera på ett ekologiskt hållbart sätt.*

det bättre för den befintliga populationen. Leken bevakas varje år med hjälp av lekreden som kontrolleras. Dessa lekreden, som består av ihopbuntat gran- och enris, blir ett tillskott av lekplatser för såväl gös som abborre. Tillväxten bevakas sedan genom inventeringar.

Ålen är däremot svårare att vårda. Kraftverken mellan havet och Färnebofjärden hindrar vandrande ål, vilket minskar populationen. Vartannat år flyttas ålungar hit från havet, för att kunna bevara ålen som en del av faunan.

## Hoppas kunna ge svar

Asp och sik har både fridlysts och efterlysts i Färnebofjärden. Siken har konstaterats, om än i små antal.

Gäddan har under senare hälften av 1900-talet troligen haft en nedgång. En orsak kan vara den ökade konkurrensen från gös. En annan kan vara den snabba skiftningen av vattennivåerna som kraftverken orsakar. Gäddan leker på grunt vatten på våren. Om vattennivån sjunker för snabbt då leder det till att gäddans rom, som klabbat fast på växterna, hamnar ovan ytan och torkar.

Spekulationerna är många och vi hoppas snart kunna ge ett svar på varför gäddan troligen har minskat i antal.

Erik Ståhl